

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH

Boymurodova Nodirabegim Bahodirovna

Buxoro davlat universiteti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Maqolada matematika darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish yo'llari haqida fikr yuritilgan. Bunda boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolalarni fikrlashga o'rgatishi, ularning bilish ehtiyojlarini rivojlantirishning samarali usullari qayd etilgan.

Kalit so'zlar: *mustaqil ish, o'quv-biluv faoliyati, didaktik, nazorat, ratsional*

Ключевые слова: *самостоятельная работа, учебный знание, дидактика, контроль, рационал*

Key words: *independent work, didactic, superintendence, rational*

Mustaqil ish – o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiruvchi vositadir. Mustaqil ish katta ta'lim-tarbiyaviy ahamiyatga ega. U o'quvchilarda ta'lim jarayonida mustahkam va ongli bilim olishni, mahorat va malakaning shakllanishini, o'zlashtirilgan bilimlardan foydalanishni, o'zgargan sharoitlarda mahorat va malakalarni qo'llashni, bilim orttirish qobiliyatini (kuzatuvchanlik, harakatchanlik, mantiqiy fikrlash, sinfiy faollik va hokazo) rivojlanishini, aqliy va jismoniy mehnat madaniyatiga ko'nikishini, kelgusida mustaqil bilim olish bilan samarali shug'ullanishni faollashtiradi.

O'quvchilarning mustaqil ishlarini turli olimlar turlicha talqin qilishadi. Ayrimlar uni o'qitish metodi sifatida qarashsa, ba'zilar o'qitish vositasi, shuningdek o'qitishni tashkil etish shakli sifatida talqin qilishadi. Zero, o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faolligidan kelib chiqib uni o'qitish metodi sifatida, o'quv jarayonini tashkil etish nuqtai nazarida o'qitishni tashkil etish shakli ko'rinishida, o'quvchi o'quv-biluv faoliyatini faollashtirish jihatidan uni o'qitish vositasi sifatida o'rganish mumkin.

Mustaqil ishni turli olimlar turlicha talqin qilishar ekan, unga turlicha ta'riflar keltirilgan. Shular ichidan pedagog olim B.P.Esipovning mustaqil ishga bergan ta'rifini kengroq deb qarash mumkin. Ushbu olim mustaqil ishga quyidagicha ta'rif beradi: "O'quvchilarning mustaqil ishi – bu o'qituvchining bevosita ishtirokisiz, ammo o'qituvchining topshirig'i bo'yicha bajariladigan mehnatdir. Bunda o'quvchilar o'z kuchini sarflab, u yoki bu shaklda aqliy yoki jismoniy (yoki: birgalikda) harakat natijasini ko'rsatgan holda maqsadga erishishga ongli ravishda intiladilar"

Boshlang'ich ta'lim nazariyasida kichik yoshdagi o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish yuzasidan juda ko'p tadqiqot ishlari olib borilgan. Ammo o'quvchi mustaqil ishi tushunchasining maqsadi va mohiyati, uni tashkil etish usuliyotining barcha qirralari ochib berilmagan.

Kuzatish va tajribalar shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'quvchilarning mustaqil ishlarini o'zlashtirilgan bilimlarni qayta yodga keltirish, amaliy

ko'nikmalarni mustahkamlashga qaratadilar. O'quvchilarning ijodiy faoliyatlarini faollashtirishga qaratilgan o'quv topshiriqlaridan ham foydalanishmoqda. Har bir yechiladigan ijodiy mazmundagi misol va masala zamirida o'quvchining mustaqil ishlash, ijodiy faoliyati bo'ladi.

Didaktikaga oid adabiyotlarda mustaqil ishlarning turlari keltirilgan. Bular:

1) didaktik maqsadga ko'ra beriladigan mustaqil ishlar maqsadlar o'quvchilarning yangi materialni o'zlashtirishlariga, yoki malaka va ko'nikmalarni mustahkamlashga, o'quvchi bilim, malaka va ko'nikmalarini ko'paytirish va takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi mumkin. Amaliyotda ko'pincha o'qituvchi o'quvchilarning mavjud bilim, malaka va ko'nikmalarini mustahkamlashga qaratilgan mustaqil ishlaridan ko'p foydalanadilar. Ammo shuni ta'kidlash joizki, yangi materialni o'zlashtirishga qaratilgan mustaqil ishlar o'quvchi ijodkorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, 1000 ichida uch xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirish bilan o'quvchilar tanishayotgan davrda, o'quvchilarning 100 ichida 2 xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirishga doir bilim, ko'nikma va malakalariga tayangan holda o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish, 3 xonali sonlarni yozma qo'shish va ayirish yo'li to'g'risidagi bilimlarni o'zlashtirishlari mumkin. Yangi bilimlarni o'zlashtirish bo'yicha mustaqil ishlarni shunday tashkil etish va uni nazorat qilish kerakki, mustaqil ishni barcha o'quvchilar faol ishtirok etib bajarishsin, va yangi material barcha o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinsin.

2) o'quvchilar mustaqil ishlayotgan material bo'yicha: darslik bilan, didaktik material bilan, bosma asosli daftar bilan, tarqatma materiallar bilan.

3) o'quvchilardan talab qilinadigan faoliyat xarakteri bo'yicha: Masalan, mazmuniga qarab, yoki biror qoidasini formula bo'yicha beriladigan mustaqil ishlar.

4) O'quvchi o'quv faoliyatini tashkil etish shakli bo'yicha: umumsinf mustaqil ishlar, guruhdagi mustaqil ishlar va yangi tartibdagi mustaqil ishlar

O'quvchi o'quv-biluv faoliyatini tashkil etishga qarab, mustaqil ishlarni qayta xotirlashga qaratilgan mustaqil ishlar va ijodiy mustaqil ishlarga ajratish mumkin. Bulardan birinchisi o'quvchi xotirasiga qaratilgan mustaqil ish bo'lib, bilim, malaka va ko'nikmalarni mustahkamlashga yo'naltirilgan bo'ladi. Ijodiy mustaqil ishlar o'quvchi tafakkuriga yo'naltirilgan ishdir. Bunday mustaqil ishlarni bajara turib, o'quvchida ijodiy faoliyat o'sadi, mustaqil fikrlash, mulohaza yuritish ko'nikmasi tarkib topadi. O'quvchilar tomonidan mustaqil masala, misollar tuzish va uni o'qitirishga doir topshiriqlar, turli xildagi figuralarni tuzish, masalalarni turli usullarda yechish, yechimlar ichidan ratsional yechish usulini tanlash kabi topshiriqlar ijodiy mustaqil ishlar sirasiga kiradi.

Mustaqil ishlarni tashkil qilish va uni nazorat qilish yuzasidan bo'lajak boshlang'ich sinf o'quvchilari quyidagilarga rioya qilishi kerak:

- o'zlashtiriladigan materialning o'quvchilar tomonidan qay tarzda mustaqil o'rganilishini oldindan rejalashtirish;

- sinf o'quvchilarining o'zlashtirish darajasini inobatga olish;

- o'quvchilarga beriladigan mustaqil o'quv topshiriqlarining hajmi, murakkabligi, qiyinlik darajasiga etibor berish;
- mustaqil ishlarni bajarishda o'quvchilarning ijodiy yondashuvini ta'minlash;
- matematika o'qitishda tabaqalashtirilgan mustaqil ishlarni tashkil etish va uni nazorat qilish;
- o'quvchilarga beriladigan mustaqil ishni tashkil etish vaqtini, davomiyligini fniqlash;
- o'quvchilar tomonidan bajarilgan mustaqil ish natijalarini nazorat qilish va baholashning ratsional usullaridan foydalanish.

To'g'ri va ratsional tashkil qilingan mustaqil ishlar o'quvchilarning mustaqil fikr yuritish ko'nikmasini shakllantirishga, o'quvchining ijodiy tafakkuri rivojiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hamroyev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 2019.
2. Hamroyev, A. R. (2021). Designing students' creative activity in primary school mother tongue education as a methodological problem. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.
3. Khamraev, A. R. (2019). Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities. *Eastern European Scientific Journal*, (1).
4. Hamroev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 2019.
5. Kamroev, A. (2019). STUDENTS' CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(7), 285-296.
6. Хамраев, А. (2018). Моделирование деятельности учителя при проектировании творческой деятельности учащихся. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*, (2), 23-26.
7. Ҳамроев, Р. (2014). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИЖОДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 22(1), 53-58.
8. Hamroyev, A. R. (2021). Designing students' creative activity in primary school mother tongue education as a methodological problem. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.
9. OLLOQOVA, O. (2021). ONA TILI TA'LIMIDA INTENSIV TA'LIM TECHNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 1(1).
10. Olloqova, O. M. (2021). ONA TILI DARSLARIDA INTENSIV TA'LIM TECHNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH. *Scientific progress*, 2(6), 1025-1029.

11. Olloqova, O. (2021). Эффе́ктивность Испо́льзования И́нформационно-Коммуникационных Техноло́гий В Пovyшении Лингвистической Компетентности Учащихся На Уроках Родного Языка. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 1(1).
12. Olloqova, O. (2022). ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING LINGVISTIK KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ANAMIYATI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 22, 22.
13. Olloqova, O. (2022). УЧАЩИЕСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА ОРГАНИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 8(8).
14. Mamanazarovna, O. O. (2022). O'QUV JARAYONIGA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI JORIY QILISHNING ANAMIYATI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(9), 67-70.
15. Yunus Y. S. DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING IN MATHEMATICS LESSONS AS THE BASIS FOR IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS //Chief Editor.
16. Laziz, Q. (2022, March). BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKASIDA MIQDOR TUSHUNCHASINI ORGATISH: DOI: 10.53885/edinres. 2021.43. 38.112 Qayimov Laziz, Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dispetcheri. In Научно-практическая конференция.
17. Mirzo o'g'li, Q. L. FORMATION OF READING SKILLS IN JUNIOR SCHOOL CHILDREN.
18. Farahani, M. TRANSLATION, THE BASICS: A Book Review Written by: Juliane House, Published by Routledge. New York: USA, 2018, Pp. 1-210.
19. Tuxsanov, Q. P. (2021, December). APXAI3M BA TAPЖИМА: Қаҳрамон Раҳимбоевич Тўхсанов БўхДУ филология фанлари доктори, доцент. In Научно-практическая конференция.
20. Yunusovna Y. S. METHODOLOGY OF FORMATION OF GRAPHIC SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 129-133.
21. Yunusovna Y. S. METHODOLOGY OF FORMATION OF GRAPHIC SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 129-133.
22. YUSUFZODA S. BOSHLANG'ICH SINIF HUSNIXAT DARSLARINI INNOVATION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TASHKIL ETISH //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
23. Кодирова С. А. Жанровые особенности " зарбулмасала" //современная наука: актуальные вопросы, достижения и инновации. – 2021. – С. 97-99.
24. Kodirova S. A. IDEOLOGICAL AND ARTISTIC FEATURES OF «ZARBULMASAL» //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 10. – С. 318-320.
25. Abdurakhimovna K. S. Idealistic Study of Proverbs //International Journal on Integrated Education. – Т. 3. – №. 11. – С. 201-202.

26. Kodirova S. A. Idealistic study of proverbs in “zarbulmasal” of gulkhani //Scientific reports of Bukhara State University. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 170-179.
27. Saodat K. ANCIENT PROVERBS //European Scholar Journal (ESJ) ISSN. – С. 2660-5562.
28. Ulug'bekovna, A. N., & Moxirovna, N. (2022). BOSHLANG'ICH SINFLARNI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH. Results of National Scientific Research International Journal, 1(3), 35-42.
29. Sayidova, R., & Toyirova, N. (2022). THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE ANALYSIS OF POETRY IN THE NATIVE LANGUAGE AND READING COURSES. In НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ (pp. 199-201).
30. Tog'ayeva, U. (2021). ONA TILI O'QITISH METODIKASI. MODULINI O'QITISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH//ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 1(1).
31. Tog'ayeva, U. (2020). IMPROVING THE MODULE" MOTHER TONGUE TEACHING METHOD" IN PROJECT EDUCATIONAL INSTRUCTIONS. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 2(2).
32. Tog'ayeva, U. (2020). SCIENTIFIC-THEORETICAL BASES OF USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING METHODS OF MOTHER TONGUE. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 2(2).
33. Tog'ayeva, U. (2021). Роль проектного обучения в совершенствовании модуля методики обучения родному языку. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).
34. Tog'ayeva, U. S. Q. (2021). ONA TILI O'QITISH METODIKASI MODULINI TAKOMILLASHTIRISHDA LOYIHAVIY TA'LIMDAN FOYDALANISH. Scientific progress, 2(7), 1022-1026.